

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ПРОТИ КРАЇНИ ЯК ІНДИКАТОР РІВНЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ

THE INFORMATION WAR AGAINST THE COUNTRY AS AN INDICATOR OF THE LEVEL OF POLICY SECURITY

Кравчук О.Ю.,

кандидат політичних наук,

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Охарактеризовано антиукраїнську інформаційну війну як посягання на інформаційний суверенітет України, а відповідно, на національну безпеку країни, політичний її складник зокрема. Наголошено, що основною формою ведення цієї інформаційної війни є психологічна агресія, що здійснюється шляхом керованого інформаційного впливу на індивідуальну, групову або масову свідомість, волю громадян, їхні почуття, дезінформування суб'єктів прийняття політичних, економічних та інших рішень, підлив інформаційної інфраструктури супротивника. Визначено мету ведення інформаційної війни проти країни, одним із головних методів ведення якої є пропаганда.

Представлені погляди науковців щодо визначення понять «інформаційна війна» та «інформаційна зброя». Відзначений дестабілізаційний вплив ЗМІ та інших інформаційних ресурсів антиукраїнського характеру на загальну систему забезпечення політичної безпеки. Зазначено, що гідне місце в міжнародній системі координат Україна може зайняти, декларуючи та відстоюючи власні національні інтереси, зміцнюючи систему забезпечення політичної безпеки країни, враховуючи важливість інформаційного складника під час реалізації поставлених завдань. Окреслено основні причини, що призвели до моральної кризи суспільства, а відповідно, і до політичної, економічної та конституційної.

Аргументовано, що ґрунтовною основою протидії антиукраїнській інформаційній війні має стати єдина комплексна система захисту суспільної моралі, яка сприяла б реалізації права на інформаційний простір, вільний від матеріалів, що становлять загрозу фізичному, інтелектуальному, морально-психологічному стану населення.

Встановлено вплив інформаційно-комунікаційних технологій на функціонування політичної системи, який виявляється в можливості для суспільних інститутів контролювати ресурсні потоки.

Автор зазначає, що необхідно враховувати важливість інформаційного складника під час реалізації поставлених завдань щодо реформування системи забезпечення політичної безпеки країни.

Ключові слова: інформаційна війна, політична безпека, вплив, атака, ресурс, індикатори, мережа Інтернет, комунікації.

The information war against Ukraine is described as an encroachment on the information sovereignty of Ukraine and, accordingly, on the national security of the country, its political component in particular. It is emphasized that the main form of conducting this information war is psychological aggression, which is carried out by means of a controlled informational influence on the individual, group or mass consciousness, the will of citizens, their feelings, misinformation of the subjects of political, economic and other decision-making, undermining of the information infrastructure. The purpose of conducting an information war against a country, one of the main methods of conducting propaganda, has been identified.

The views of scientists on the definitions of "information war" and "information weapon" are presented. The destabilizing influence of the media and other information resources against Ukraine on the overall political security system was noted. It is noted that a dignified place in the international coordinate system Ukraine can take, declaring and defending its own national interests, strengthening the system of ensuring political security of the extreme, taking into account the importance of the information component in the implementation of the tasks.

The main reasons that led to the moral crisis of the society and, as a consequence, to the political, economic and constitutional respectively, are outlined.

It is argued that the only basis for combating information war against Ukraine fare should be a comprehensive system of protection of public morality, which would facilitate the exercise of the right to an information space free from materials that threaten the physical, intellectual, moral and psychological state of the population.

The influence of information and communication technologies on the functioning of the political system, which is manifested in the ability for public institutions to control resource flows, is established.

The author notes that it is necessary to take into account the importance of the information component in the realization of the set tasks in order to reform the system of ensuring the political security of the country.

Key words: information war, political security, influence, attack, resource, indicators, Internet, communications.

Постановка проблеми. Характерною рисою сучасного політичного життя в Україні є посилення недовіри громадян до офіційних структур влади й політичних лідерів, спричинене негативними наслідками державної політики в економіч-

ній, політичній, соціальній та культурній сферах. Аналізуючи особливості української ситуації, М. Розумний відзначає «надзвичайно низький рівень довіри народу до влади і переважання суспільного песимізму на тлі низької соціальної

активності...». [6, с. 521–522]. Вагомим підтвердженням цього є порушення інформаційного суверенітету України, тобто здатність держави контролювати і регулювати потоки інформації, які йдуть з-за меж держави. Однією із причин такого явища стало повне ігнорування центральними та місцевими органами державної влади, представниками інформаційного бізнесу та створеними ними лобістськими громадськими об'єднаннями неодноразових заяв та звернень Національної комісії щодо зростання негативного впливу інформаційної продукції на стан моральності українського суспільства та у зв'язку з цим – реальної загрози політичній безпеці. У кінцевому результаті згадані причини виявилися одним із найважливіших чинників моральної кризи в нашому суспільстві, яка своєю чергою призвела до політичної, економічної та конституційної.

В сучасному глобалізованому світі, де одна з провідних ролей відводиться інформації (доступ та володіння нею), на перший план виходять проблеми здійснення інформаційних впливів, маніпулювання інформацією, що дає можливість досягати поставленої мети без втрат людських ресурсів та значних матеріальних видатків. Особливо гостро це питання постає, якщо такі інформаційні впливи та виклики можуть привести до стійких дестабілізаційних процесів держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дестабілізаційного впливу інформаційних війн та впливів ЗМІ на стабільний розвиток країн та систему забезпечення політичної безпеки висвітлювались як у вітчизняній, так і зарубіжній політичній науці. У книзі Д.М. Прокоф'єва «Інформаційна війна й інформаційна злочинність» наведено таке визначення: інформаційна війна – це дії, розпочаті для досягнення інформаційної переваги шляхом завдання шкоди інформації, процесам, що базуються на інформації та інформаційних системах супротивника за одночасного захисту власної інформації, процесів, що базуються на інформації та інформаційних системах. Основні методи інформаційної війни – блокування або спотворення інформаційних потоків та процесів прийняття рішень супротивника [5].

Інформаційним війнам присвячено дослідження Мартіна Лібікі. Однією із форм інформаційної війни він називає психологічну. Завдання інформаційної війни, на погляд ученого, – це знищення не фізичної сили, а соціуму [3].

На думку Георгія Почепцова, інформаційна цивілізація не сприймає дій у фізичному просторі, перемогу вона вбачає в інформаційному і віртуальному просторах [7].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність наукових праць з цієї теми, вважаємо, що це питання потребує комплексного дослідження. У сьогоднішніх

умовах прямої загрози політичній безпеці України, яка розширюється, зокрема, у зв'язку із посиленням пропаганди в іноземних телерадіопрограмах, є особливо актуальним створення ефективного і швидкого механізму реагування на подібні факти.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – з'ясувати рівень загрози інформаційного тиску на систему забезпечення політичної безпеки країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Понад десять років з боку Російської Федерації проводилася антиукраїнська інформаційна війна. В основі цієї війни – поширення недостовірної, неповної, упередженої інформації про Україну, маніпулювання суспільною свідомістю як громадян України, так і інших країн, пропаганда війни, національної та релігійної ворожнечі, зміни шляхом насильства конституційного ладу нашої держави.

Нині ця інформаційна війна перейшла із латентно-замаскованої у відкриту. Впродовж останніх років своєї діяльності Національна комісія відслідковувала в інформаційному просторі України загальні тенденції, які свідчили про швидке розгортання антиукраїнської інформаційної війни, яка охоплює кілька періодів.

Мета інформаційної війни – послабити моральні і матеріальні сили супротивника або конкурента та зміцнити власні. Вона передбачає вжиття заходів пропагандистського впливу на свідомість людини в ідеологічній та емоційній сферах. Очевидно, що інформаційна війна – це складова частина ідеологічної боротьби. Такі війни не призводять безпосередньо до кровопролиття, руйнувань, під час їх ведення немає жертв, ніхто не позбавляється їжі, даху над головою. І це породжує легковажне ставлення до них. Тим часом руйнування, яких завдають інформаційні війни в суспільній психології, психології особи, за масштабами і за значенням цілком сумірні зі збройними війнами, а часом і перевищують їх наслідки.

Одним із головних методів ведення інформаційно-психологічної війни є пропаганда, тобто поширення різних політичних, філософських, наукових, художніх, інших мистецьких ідей з метою упровадження їх у громадську думку та активізації тим самим використання цих ідей у масовій практичній діяльності населення. Водночас до пропаганди належать повідомлення, які поширюються для справляння вигідного впливу на громадську думку, провокування запрограмованих емоцій та зміни ставлення до певної ситуації або поведінки певної групи людей, безпосередньо чи опосередковано вигідної організаторам.

Можемо говорити, що інформаційна війна – це: 1) дії, початі для досягнення інформаційної переваги шляхом завдання шкоди інформації, процесам, що базуються на інформації і інформаційних системах супротивника, за одночасного захисту

власної інформації, процесів, що базуються на інформації і інформаційних системах; 2) нефізична атака на інформацію, інформаційні процеси та інформаційну інфраструктуру; 3) найвищий ступінь інформаційного протистояння, що спрямоване на розв'язання суспільно-політичних, ідеологічних, національних, територіальних та інших конфліктів між державами, народами, націями, класами й соціальними групами шляхом широкомасштабної реалізації засобів і методів інформаційного насильства (інформаційної зброї) [4, с. 270]. Основні методи інформаційної війни – це блокування або спотворення інформаційних потоків та процесів прийняття рішень супротивника.

Інформаційна зброя – це сукупність спеціалізованих (фізичних, інформаційних, програмних, радіоелектронних) методів і засобів тимчасового або безповоротного виводу з ладу функцій або служб інформаційної інфраструктури загалом або окремих її елементів. Основна дія інформаційної зброї – блокування або спотворення інформаційних потоків та процесів прийняття рішень супротивника [5].

Спеціальні інформаційні операції (СІО) – це сплановані дії, спрямовані на ворожу, дружню або нейтральну аудиторію шляхом впливу на її свідомість і поведінку за допомогою використання певним чином організованої інформації та інформаційних технологій для досягнення певної мети. Вони вміщують у собі психологічні дії зі стратегічними цілями, психологічні консолідуючі дії та психологічні дії з безпосередньої підтримки бойових дій [1].

На сучасному етапі в інформаційному полі України триває безперервна війна за збільшення впливу, контролю та управління ресурсами на даній території. При цьому неможливо не помітити, що Україна зайняла оборонну позицію та протягом років незалежності, на жаль, не спромоглася спрацювати на випередження чи зайняти активну позицію.

Сьогодні, коли Україна прагне віднайти та посісти гідне місце в міжнародній системі координат, декларуючи та відстоюючи власні національні інтереси, зміцнюючи систему забезпечення політичної безпеки країни, необхідно враховувати важливість інформаційного складника під час реалізації поставлених завдань.

Головними об'єктами політичної безпеки України є громадяни, їх політичні права і свободи, повсякденні форми виявлення їх політичних інтересів та політичної активності; громадські інститути та суспільні відносини в їх політичному вимірі; держава, її конституційний лад, суверенність, незалежність і територіальна цілісність, спадковість демократичних традицій функціонування.

Система індикаторів політичної безпеки суспільства є сукупністю найважливіших макропо-

літичних показників, які характеризують відповідність стану суспільної системи визначеним критеріям політичної безпеки. Функція таких індикаторів полягає в «попередженні» про порогові або небезпечні зміни політичного стану.

Дестабілізуючий вплив на політичну сферу, функціонування політичної системи, внутрішньополітичну ситуацію здатна надавати і інформаційна дія з боку ворожих сил. Об'єктом такої дії передусім є національна самосвідомість і політичні настрої населення, моральний стан особового складу Озброєних Сил України, ціннісні і світоглядні установки правлячої еліти. Способами дії можуть бути: спотворення інформації в ЗМІ, чулки, дезінформація, дія на психіку громадян і суспільство в цілому. Інформаційна дія здійснюється з метою зниження політичної стійкості держави супротивника, скидання неугодного уряду або розпаду ворожої країни.

При цьому помітний вплив на функціонування політичної системи надає розвиток інформаційно-комунікаційних технологій: упроваджуються нові канали політичної комунікації; відбувається оптимізація діяльності інститутів державної влади; забезпечується інформаційна прозорість владної вертикалі; можливість для суспільних інститутів контролювати ресурсні потоки. Таким чином, інформаційно-комунікаційні технології можуть надавати негативну дію на політичне життя суспільства, представляючи і певні загрози стану політичної безпеки, які умовно можна розділити на три групи: «перша – погрози особі і демократизації суспільних стосунків; друга – загрози нормальному функціонуванню структур державної влади; і третя – загрози політичним лідерам і партіям».

Розвиток і розповсюдження інформаційно-комунікаційних технологій має нерівномірний характер, що приводить до «цифрової нерівності» – інформація виявляється доступною людям різною мірою. І той, хто має можливість використовувати її для свого розвитку, отримує перевагу перед тими, хто цього зробити не може.

Концентрація засобів інформації і комунікації у яких-небудь сил, структур може привести до монопольного впливу на політичні інститути і громадську думку, до розширення можливості маніпулювання свідомістю людей, до загроз інформаційно-психологічній безпеці особи тощо.

Не менш важливою є небезпека залежності державного апарату від використовуваних ним інформаційних комунікацій, впровадження яких в систему управління супроводжується появою можливості зовнішнього втручання в роботу органів державної влади і місцевого самоврядування, розбалансування їх діяльності, дестабілізації загальної політичної обстановки. Яка-небудь значуща дія ззовні може привести до дестабілізації роботи органів державної влади.

Важливою є проблема захисту самої інформації, запобігання загрози несанкціонованого доступу і витоку відомостей, що накопичуються органами державної влади. Метою комп'ютерних атак можуть бути: виведення з ладу комунікаційних вузлів урядової інформаційної інфраструктури; знищення інформації на урядових серверах; підміна інформаційних ресурсів на web-серверах; порушення конфіденційності урядового зв'язку тощо.

В українських умовах істотною загрозою стабільності політичної системи несе мережа Інтернет. Це пов'язано головним чином з відсутністю ефективних правових механізмів, регулюючих інтернет-простір. В результаті інформаційно-політичні стосунки трансформуються не просто в полі інформаційного протиборства, суперництва політичних сил з приводу впливу на ключові сфери соціальних стосунків і встановлення контролю над джерелами стратегічних ресурсів, а у війну компроматів, де не останнє місце займає «чорний PR».

Разом з офіційними сайтами органів державної влади, політичних партій, громадських організацій в Інтернеті створюються інформаційні майданчики для «вкидання» в суспільство компромату на ту або іншу політичну силу, оскільки практично ніяких обмежень на характер інформації, що розміщується, не існує. Характерними прикладами є створення сайтів компромату (www.compromat.ua).

Сучасні інтернет-технології дедалі активніше використовуються для розповсюдження протиправних ідеологій, залучення до протиправної діяльності нових членів, прощосвідчать відповідні сайти.

«Прикладом інформаційного протиборства є розпочата російськими ЗМІ інформаційна війна проти України, що була спланована ще задовго до прямої російської агресії. Форми, методи, технології та засоби її ведення, з одного боку, вважаються простими, навіть примітивними, з іншого – ця війна була давно розроблена й досить успішно реалізована. Принаймні, українській владі, суспільству, громадському сектору та журналістам довелося докласти неймовірних зусиль, щоб протистояти пропагандистському тиску російських ЗМІ» [1, с. 20].

В цьому аспекті слід більш детально зупинитися на характеристичних методах та прийомів, що застосовуються в інформаційній агресії проти України, та цільових груп, які стали об'єктами інформаційних атак.

Можна виокремити такі основні методи інформаційної агресії проти України: 1) дезінформування та маніпулювання; 2) пропаганда; 3) диверсифікація громадської думки; 4) психологічний та психотропний тиск; 5) поширення чуток.

Представники служб забезпечення інформаційної безпеки стверджують, що Кремль розпочав нову інформаційну атаку, щоб підтримати новий виток ескалації конфлікту на сході України,

чинити тиск на українське керівництво з метою змусити його приймати московський сценарій з урегулювання конфлікту.

Виокремлено напрями, на яких ця атака зосередилася:

- нав'язування точок зору про неспроможність української влади керувати державою та приймати раціональні рішення;

- створення уявлень про те, що наразі для української еліти більш важливими є вибори до парламенту, ніж події на Сході України;

- формування негативних суджень про воєнно-політичне керівництво України та про те, що хаотичні бойові дії призводять до невиправданих жертв серед сил АТО;

- поширення поглядів про те, що українська армія на Сході України деморалізована та неспроможна вести бойові дії, а також про недовіру особового складу до керівництва;

- нав'язування думки про те, що Україна не може прожити зиму без російського газу та що сторонам необхідно повернутися до перегляду газових контрактів.

Експерт пояснює, що цільовою аудиторією Кремля зараз є населення РФ, російськомовна діаспора за кордоном, населення України, в тому числі в окупованих районах Донбасу, громадяни західних країн, а також країн БРІКС та Митного союзу, близьких Росії за політичними поглядами. Експерт резюмує, що сьогодні основну частину інформаційних заходів має взяти на себе влада та дипломатичний корпус за безумовної підтримки медіа [7].

Таким чином, широке застосування в державному управлінні комп'ютерних і інформаційних систем відкриває можливості для електронного проникнення у владу, в комп'ютерні й інформаційні мережі владних структур як злочинності, так і екстремістських сил, що може обернутися політичними рішеннями і діями, здатними заподіяти збиток інтересам громадян і держави, спровокувати різні катаклізми в суспільстві.

Всі ці обставини свідчать про те, що з метою забезпечення політичної безпеки України, нашій державі необхідно укріплювати інформаційну безпеку політичної сфери.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Таким чином, «в Україні, як і у всьому світі, проблеми забезпечення безпеки держави, соціуму і окремих осіб все більше виходять на перший план в державній політиці. У системі національної безпеки сучасної держави особливе місце займає політична безпека. Вітчизняна практика останнього десятиліття переконливо свідчить про те, що державна влада традиційно має значну перевагу перед іншими політичними суб'єктами і учасниками в забезпеченні власної безпеки. Саме державна влада ініціює і приймає основні документи і формує

правову систему забезпечення усіх видів безпеки, у тому числі й політичної» [7]. Безперервні інформаційні атаки негативно впливають на формування внутрішньо- та зовнішньополітичного іміджу країни, а отже, на розвиток довірливих партнерських відносин з іншими гравцями на міжнародному полі. Інформаційні війни мають ряд характерних особливостей. Подекуди важко визначити першоджерело інформації, тож незрозуміло, проти кого вести боротьбу.

Тому в кожному конкретному випадку потрібно насамперед шукати зацікавлену сторону. Окрім

цього, необхідно виробити з урахуванням національних інтересів загальнодержавну стратегію та тактику ведення боротьби в інформаційному полі та створити структуру, яка безпосередньо займатиметься збором та аналізом необхідної інформації заради «боротьби на випередження».

Інформаційна війна, яка сьогодні здійснюється проти України, може бути спрямована і проти будь-якої держави Європи. Ця війна є викликом усій міжнародній спільноті, супроводжується наростанням інформаційних загроз світовому порядку взагалі, а також політичній безпеці України зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Галамба М. Сутність, види та методи спеціальних інформаційних операцій. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2524>.
2. Карпенко В.О. Інформаційна політика та безпека. Київ : Нора-Друк, 2006. 320 с.
3. Лібікі М. «Що таке інформаційна війна?». URL: http://viysko.com.ua/tehnologiji_voyen/martin-libiki-shho-take-informacijna-vijna/.
4. Ліпкан В.А., Максименко Ю.Є., Желіховський В.М. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції. Київ : КНТ, 2006. 280 с.
5. Прокоф'єв Д.М. Інформаційна війна та інформаційна злочинність. URL: <http://www.crime-research.iatp.org.ua/library/Prokop.htm>.
6. Розумний М.М. Екстремізм і радикалізм у смисловому полі української політики : Українська політична нація: генеза, стан, перспективи ; за ред. В.С. Крисаченка. Київ : НІСД, 2003. 560 с.
7. Почепцов Г. Росія і Україна у співставленні їх комунікативно-пропагандистських можливостей. URL: <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/52/2014-08-03-rosiya-i-ukraina-u-spivstavlenni-ikh-komunikativno-propagandistskikh-mozhlivostei/>.